Հոմաղանայ, նա եւ վասն աղքատաց գաւառին Փէ-
բիու յստաջագոյն առաքելով զգումարն 2000 Պ.
ռուբլեաց, որով եւ գնեալ անդ գոր եան եւ զգարի,
զորս եւ բաշխեալ ի ծեռն հաւատարիմ անձանց՝ ա-
մենայն տառապելոց տեղւոյն:

Յելս 1872 ամի աւարտական արարեալ զտարեւոր
հաշիւ Արկեղն աղքատաց մատուցաք զայն ի վերա-
հասութիւն Նորին Սրբազնութեան Տեառն Գրիգորիսի
Գերապատիւ Առաջնորդին մերոյ, զորոյ ճշտութենէն
վկայեալ վաւերացոյց նա, եւ հրամայեաց ընդ մատիւ
Ամեն. սրբոյ վանացս արկանել ի տպագրութիւն ըստ
խնդրոյ մերոյ, առ ի առաքել յամենայն տեղիս, ուստի
ընկալեալ իսկ եմք զշնորհս մարդասիրութեան
յօգուտ աղքատաց. ահա զչորս օրինակս հաշուին սո-
վաւ առաքեմք առ որդեսէր Հայրդ հասարակաց ի
տեսութիւն եւ ի տեղեկութիւն զգործողութեանց պաշ-
տօնիս յանձն եղելոյ ի մեզ. յուսամք մեծապէս զի
այն ուղիղ նկատեսցի յաչս Վեհութեան Ձերոյ, եւ
հայցեմք զի բարեյօժարեսցի սրբութիւն Ձեր յանձն
առնել զհաշիւն Խմբագրատան Արարատեան պա-
տուական ամսագրոյ, վերստին հրատարակել զայն, ի
գիտութիւն համայն Ազգասէր Ռուսիարենակ մերազ-
նէից: Ուստի եւ մեք բարեացապարտ հոգւով փու-
թամբ խնդրել ի Տեառնէ երկարել զթել կենաց Գե-
րերջանիկ Հօտապետիդ ընտրելոյ, առ ի տածելոյ
միշտ Հայրախնամ Տեսչութեամբդ զհամայն ժողովուրդ
Ձեր, որոց աչք ակնարկեալ նայեն յար ի Դայրագոյն
Գլուխդ իւրեանց, յաղագս վայելելոյ ի Ձէնջ զառա-
տածիր շնորհս ազգի ազգի բարութեանց, թէ ըստ
հոգւոյ եւ թէ ըստ մարմնոյ: Դա եւ զսերտ շնորհակա-
լիս մեր Քոյլ խնդրեմք սովաւ յայտնել առ ամենա-
պատուական հոգեւոր որդիսդ Ձեր, ասեմք առ հա-
մայն բարեպաշտ եւ աստուածասէր Ռուսիարենակ
եղբարս մեր. որք յարդար վաստակոց իւրեանց բա-
րերարեցին Պարսկահայ տառապելոց. ընդ այն մաղ-
թեմք զի ինքն Տէր Աստուած վարձատրեսցէ նոցա
զվարձս բարեաց, եւ զպարգեւս կատարեալս ի վե-
րուստ շնորհեսցէ աստ եւ յանանց կեանս, պահելով
զնոսա երկարամեայ կենաց, եւ լի արդասեաց անապան
ողորմութեան իւրոյ ցյաւիտեան:

Ըստ քաղցրախնամ ողորմութեան Տեառն այժմ ա-
ռատութիւն է ամենայն իրաց, եւ դիւրագին զրեթէ
վաճառի ամենայն ինչ. իսկ ի մասին ապարդիւն լի-
նելոյ գործողութեանց առեւտրոյ կամ արհեստից, է
դրամական սղութիւն իմն աստանօր, ուստի դեռ
ճնշին հասարակութիւնք մեր ի տառապելութեան:

Մնամք Վեհափառութեան Ձերոյ ամենախոնարհ
ծառայք

Հոգաբարձուք Արկեղն աղքատաց Ջուղայ
Տէր Յարութիւն Տէր Ս. Տ. Յարութիւնեանց
Տէր Դիոնէսիոս Տէր Եղիազարեան
Տէր Սեղբեստրոս Յովհաննէսեան
Տէր Կիւրեղ Թ. Տէր Յովհաննէսեանց
Ղազար Դ. Ազգարեանց

Ի Նոր Ջուղայ 1873
Է 5—17 Փետր:

Հաշիւը հետեւեալ թուով:

ՅԱԳԲԻՐՄԱՆԷ.

(Ա. Բ-էն Հ-ոյ-ալ).

Երրորդ, եկեղեցւոյ կարգաց և կանոնաց և կամ
քահանայից, ժամերգութեանց խառնուելու ջանքը
միշտ հետու եղած է մեզնէ, որովհետև քաջ գի-
տեմք որ այդ գործը Հոգևոր Իշխանութեան կպատ-
կանի. իսկ եթէ երբեմն, չդիմանալով . . .
. . անկարգ և անկանոն ընթացքներուն, օրինա-
ւոր զանգատ ըրած եմք ի դիմաց ժողովրդեան մեր
Գերապատիւ Առաջնորդաց, կարծեմ թէ քրիս-
տոնէական մեկ պարտք մը կատարած եմք եկեղե-
ցւոյ բարեկարգութեան համար, և ոչ թէ անա-
նուն պարոնին պէս սուտ զրպարտութիւններով
խռովութեան և դայթակղութեան պատճառ ե-
ղած եմք.

Չորրորդ, կարելի է քահանայից ժամերգու-
թեանը յանդիպ. խառնուած համարի զմեզ մեր
զրպարտիչը այս մտքով՝ որ մենք միշտ փափաքած
և աշխատած եմք ըստ մերում կարի որ դպրոցի
աշակերտներուն մէջէն ձայնեղները անպատճառ
սովրեն ժամերգութեան կարգերը, և վայելուչ եր-
գեցողութեամբ պայծառացնեն եկեղեցին. ճշմար-
տութիւնը կստիպէ զմեզ ըսելու՝ որ տեղւոյս . .
. . . ամեն ժամանակ հաճոյական չէ եղած մեր
այս կողմանէ ըրած ջանացողութիւնը, ինչպէս որ
աւելի յայտնի եղաւ ասկից 12 տարի առաջ, երբ
որ Գերապատիւ Գաբրիէլ Արքեպիսկոպոս իւր ա-
ռաջնորդութեան ժամանակը յուղարկեց մեր դպ-
րոցին ուսուցիչ բազմարդիւն և բարեյիշատակ
Ասլանեան Գրիգոր վարժապետը. Այս անձը չորս

տարի ամենայն գոլ թեամբ կատարեց իւր պաշտօնը, մանաւանդ Հայրենի ուսումը (որում այնչափ կարօտ է Ազգիրմանի տաճկախօս ժողովուրդը) զարմանալի կերպով ծաղկեցուց դպրոցին մէջ, նմանապէս եկեղեցական երգոց գեղեցիկ դաստուրեամբ այն աստիճանի վայելչացուց մեր եկեղեցւոյն Աստուածպաշտութեան կարգերը, որ թէ ազգայինք և թէ օտարք զմայլելով մոլիկ կը-նէին։ Բայց . . . . պէտպէս բծախնդրութեանցը և անդադար հակառակութեանցը չկարենալով դիմանալ, վերջապէս հրաժարեցաւ պաշտօնէն ու դարձաւ իւր հայրենիքը։ Այնուհետև Գերապատիւ Պարիրէզ Արքեպիսկոպոսը ուրիշ երկու վարժապետ յուղարկեց մեր դպրոցին, որոց համեստ և աշխատասէր ծառայութեանը հաւանեցաւ նաև Գերապատիւ Եղիազար Արքեպիսկոպոսը. բայց սոքա ևս երեք տարիէն աւելի չկարողացան դիմանալ . . . . Հակառակութիւններուն, որ միշտ աշխատած է իւր անյարմար և անընդունակ . . . ձեռքը անցընել վարժապետութիւնը, ինչպէս նաև իւր ձեռքը առնուլ հոգաբարձութիւնը։ Ուրեմն եօթը տարուան մէջ երբեմն միայն վարժապետ փոխուեր է։ Այժմու վարժապետներն ևս հինգ տարի է որ իրենց պաշտօնը կվարեն, և վիճակիս հանգուցեալ առաջնորդ Գէորգ Արքեպիսկոպոսը ներկայ գտնուելով աշակերտաց մէկ հարցաքննութեանը, նոյնպէս հաւանեցաւ անոնց ոճին ու աշխատութեանը, և վարձատրութիւններն ինքը որոշեց։ Ասել է թէ 12 տարուան մէջ միայն երեք անգամ վարժապետ փոխուեր է Ազգիրմանի դպրոցին մէջ։ Ի՞նչ ըսելու է ուրեմն մեր պարաւադէտ պարոնին՝ երբոր կը գայթակղեցնէ զմեզ՝ թէ տեղը հրամայեցին նոր կիսոխէ եղեր վարժապետները, և անոր եռևէն ըսելու ստութեանը վրայ ինքը անգամ խղճահարուելու պէս՝ կաւելցընէ. ,,որով մի՞ նոր եթէ ասեմ՝ տարի նոր՝ վարժապետ նոր կլինի դպրոցին մէջ,, . որ է ծայրայեղ և անպատկառ ստութիւն։ Բայց միթէ յանցանք կամ պակասութիւն համարելու էր մեզի, կամ ուրիշ որ և իցէ դպրոցաց հոգաբարձուներուն, եթէ ազգիս ուսումնականութեան այժմու վիճակէն ստիպուած, կամ թէ դժբաղդութեամբ մը այդ . . . . . պէս մէկուն վարժապետութեանը կարօտ մնացած ըլլալով, բայց անոր մեծամեծ պակասութիւնները յայտնի տեսնելով մեզ դրդեն կամ գուցէ նաև մեզ դէն մեզ շրջրեն անգամ արձրկէինք զինքը, և տեղը մէկ ուրիշը նշանակէինք . . .

Հինգերորդ, յօդուածին գրողը կպախարակէ զմեզ իբրև յանցաւոր, որ իբր թէ հանգուցեալ Յովսէփ Վեքիլխարճեանն ղրկելու յանձնարարեր է՝ խանութի մի կտակած է յօգուտ դպրոցին հանգերձ բոլոր ապրանքովը 3000 մանէթ արժողութեամբ, երկոքն հոգի երբեմն եղբայր — տոյր բողով։ Այս տեղ ևս կամ չարաչար կսխալի պարոնը տգիտութեամբ, և կամ կամաւ չգիտնալու կը պանէ, և այնպէս կուզէ հասկցնել, լրբաբար հեգնելով զմեզ՝ թէ բացի մեզնէ՝ ասոր իսկ պատճառը, ինչպէս նաև ուրիշ քանի մը կէտեր, ոչ ոք չգիտեր. ,,Աղա՞ քէֆ է,, . . . Այնպէս չէ պարոն ոչ միայն աղան գիտէ, այլ և բոլոր Ազգիրմանի ժողովուրդը կվկայէ բայց որպէս զի չգիտցողներուն ալ յայտնի ըլլայ, ըսենք։ Հանգուցեալ Վեքիլխարճեանը ոչ թէ խանութ թողուց դպրոցին, այլ նոր ապրանք դրաւ՝ 2400 բուպլի արժողութեամբ և 700 բուպլի այլ և այլ անձանց վրայ առնելիք, և այն՝ իւր ազատ կամքը, և ոչ թէ մեր ընդունելու։ Իսկ եթէ մեր դիմադրութիւնը ևս ըրած լինէր այդ կարգադրութիւնը, կարծեմ թէ գէշ բան մի ըրած չէինք լինէր, որովհետև հանգուցեալը իւր եղբայրն — տոյրն ալ — — —

[illegible] և սակայն անոր արդիւնքէն 13 տարի 300 ական բուրլի հանուած է դպրոցին կա-ուավարութեանը համար. իսկ այժմ 3000 բուրլի-էն աւելի ապահով դրամագլուխ մը կազմուած է՝ գրաւով և մուրհակով տրուած։

Վեցերորդ, ,,Դպրոցը, կըսէ, սեպհական այգի մի ունի որ դէր 40 50 բուրլիէն աւելի չբերէր տարին, մինչդեռ երբ [illegible] կարելի էր կրկին արդիւնք ընդունել,,։ Նոյնպիսի ստուգութիւն Որովհետև միշտ 60 70 բուրլիի կծախսուի բերքը. իսկ այգւոյն մշակութեանը համար եղած [illegible] մեր սեպհական այգիներուն խնամքէն ամենևին պակաս չէ։

Եօթներորդ, ծննդեան օրը խաչը ջրէն հանելու համար ևս անխիղճ չափազանցութիւն կգործածէ յասելն, ,,Ստորագրութիւն մի կրացուի բոլոր ժողովրդոց... և կհանգանակուի երբեմն 70, երբեմն 100 ր. [illegible] Մենք հինգ տարուան միջոցին յօգուտ դպրոցի միայն 140 ր. ընդուներ ենք երիցփոխանաց ձեռքովը, ինչպէս որ նոցա կանոնաւոր հաշուէմատեաններն ալ կվկայեն։ — Նմանապէս մեռելամաղի արդիւնքը 100 ր. կգնէ պարոնը իսարին, մինչդեռ 1867 էն ի վեր՝ միայն 155 բուրլի արդիւնք զոյացած է. իսկ այն թուականէն առաջ, քանի որ մեր հանգուցեալ եղբայրը կկատարէր դպրոցի կալուածքը, 400 ր. դրամագլուխ ուելցուցած է ի մեռելամաղէ զոյացած, որ շահեցողութեան մէջ է այժմ յօգուտ դպրոցին։

Ութներորդ, որովհետև անխոհեմ պարոնին աչքը պղտորուած է ի կրից և ի հակառակութենէ, զարմանք չէ որ ամեն բանի մէջ մժղուկը ուղտ պէս կտեսնէ, և շիլը ահագին գերանի պէս, ինչպէս նաև այս խօսքին մէջ ,,Հայոց գերեզմանատան մէկ կողմը քարահանք լինելով, տասը տարի կայ որ [illegible] քարեր կոտրուեցան ու [illegible] Օտեսա վաճառուեցան և ցարդ կվաճառուին,, և այլն։ Կերևի թէ մեր խստապահանջ պարոնին խելքն ալ բոլորովին տեղը չէ եղեր այս խօսքերը գրելու ժամանակ, որ կարողացած չէ հաշուել՝ թէ 1000 սաժին քարը՝ սաժինը տասնական բուրլիէն 10.000 բուրլի կընէ. մինչդեռ այդ քարերէն զոյացած է միայն 50 բուրլի և այն՝ ոչ թէ մեր՝ այլ երիցփոխանաց ձեռքովը, ինչպէս որ ուրիշ արդիւնքներուն պէս՝ այն ալ մանրամասն ճշտութեամբ նշանակուած է դպրոցի հաշուեմատեանին մէջ. թէպէտ և զրպարտիչ պարոնին բանին աւելի ձեռք կուտայ ըսելը՝ թէ դպրոցը հաշուէտուեմար չունի։

Իններորդ, հանգուցեալ Զերքեզեանին կատակած տարեկանն [illegible] բան զօրութեան բանից կոտակին՝ ոչ թէ նորա վախճանածին պէս պիտի ստացուէր, այլ անոր ամուսնոյն վախճանելէն յետոյ. իսկ ամուսնոյն վախճանածը դեռ [illegible] է, և ոչ թէ [illegible] այն ևս մինչև ցարդ չստացածներուս պատճառը այս է որ՝ նորա կատակատարը, այժմ հանգուցեալ, ժառանգ Ներուն բողոքանաց համար տակաւին չկարողացաւ կտակը ձեռք բերել։ — Նմանապէս հանգուցեալ Մելքոն ազգային բերանացի կատակած 1000 բուրլին յօգուտ դպրոցի՝ թէպէտ շատ անգամ խնդրած ենք նորա ժառանգներէն, բայց այս պատասխանը ընդուներ ենք՝ թէ ,,Երբոր Հարկաւոր լինի դպրոցին այն գումարը, շահովը հանդերձ կվճարեմք,,։ Ուրիշ ի՞նչ կարող ենք ընել, յայտնի բան է որ [illegible] կարելի չէ պահանջել, վասն զի օրէնքը բերանացի կտակ չընդունիր։

Տասներորդ, բամբասակար պարոնը բաւական չհամարելով մեր վրայ բրած զրպարտութիւնները, կջանայ արատաւորել ի յաւիտենականութիւն կոչուած բարեկիշատակ անձինքը։ Իբր թէ մեր հանգուցեալ եղբայրը առաջնորդական այդեաց արդիւնքէն միայն 180 ր. տարեկան եկամուտ կը ցուցանէր։ Ընդհակառակն, ինչպէս որ կվկայեն ժամանակին Գերապատիւ առաջնորդները Գարրիէլ և Եղիազար Արքեպիսկոպոսունք, նորա ցուցուցած արդիւնքը միշտ անկից [illegible] եղած է. ընդունելով որ այն ժամանակները խաղողին գինը հիմակուանէն տարբերի 40 և 50 պակաս էր։

Մեռասաներորդ, սուտ է նաև այն խօսքը զոր կըսէ, որ իբր թէ այն այգեաց գործակալութիւնը ջանացեր ենք խլել դարեկրոն Աբրահամ քահանային ձեռքէն։ — Բանը այսպէս է — Առաջնորդական այգեաց մշակութեանը համար պէտք և-

ոչ թէ մեր՝ այլ երիցփոխանաց ձեռքովը, ինչպէս որ ուրիշ արդիւնքներուն պէս՝ այն ալ մանրամասն ճշտութեամբ նշանակուած է դպրոցի հաշուեմատեանին մէջ. թէպէտ և զրպարտիչ պարոնին բանին աւելի ձեռք կուտայ ըսելը՝ թէ դպրոցը հաշուէտուեմար չունի։

Իններորդ, հանգուցեալ Զերքեզեանին կատակած տարեկանն [illegible] բան զօրութեան բանից կոտակին՝ ոչ թէ նորա վախճանածին պէս պիտի ստացուէր, այլ անոր ամուսնոյն վախճանելէն յետոյ. իսկ ամուսնոյն վախճանածը դեռ [illegible] է, և ոչ թէ [illegible] այն ևս մինչև ցարդ չստացածներուս պատճառը այս է որ՝ նորա կատակատարը, այժմ հանգուցեալ, ժառանգ Ներուն բողոքանաց համար տակաւին չկարողացաւ կտակը ձեռք բերել։ — Նմանապէս հանգուցեալ Մելքոն ազգային բերանացի կատակած 1000 բուրլին յօգուտ դպրոցի՝ թէպէտ շատ անգամ խնդրած ենք նորա ժառանգներէն, բայց այս պատասխանը ընդուներ ենք՝ թէ ,,Երբոր Հարկաւոր լինի դպրոցին այն գումարը, շահովը հանդերձ կվճարեմք,,։ Ուրիշ ի՞նչ կարող ենք ընել, յայտնի բան է որ [illegible] կարելի չէ պահանջել, վասն զի օրէնքը բերանացի կտակ չընդունիր։

Տասներորդ, բամբասակար պարոնը բաւական չհամարելով մեր վրայ բրած զրպարտութիւնները, կջանայ արատաւորել ի յաւիտենականութիւն կոչուած բարեկիշատակ անձինքը։ Իբր թէ մեր հանգուցեալ եղբայրը առաջնորդական այդեաց արդիւնքէն միայն 180 ր. տարեկան եկամուտ կը ցուցանէր։ Ընդհակառակն, ինչպէս որ կվկայեն ժամանակին Գերապատիւ առաջնորդները Գարրիէլ և Եղիազար Արքեպիսկոպոսունք, նորա ցուցուցած արդիւնքը միշտ անկից [illegible] եղած է. ընդունելով որ այն ժամանակները խաղողին գինը հիմակուանէն տարբերի 40 և 50 պակաս էր։

Մեռասաներորդ, սուտ է նաև այն խօսքը զոր կըսէ, որ իբր թէ այն այգեաց գործակալութիւնը ջանացեր ենք խլել դարեկրոն Աբրահամ քահանային ձեռքէն։ — Բանը այսպէս է — Առաջնորդական այգեաց մշակութեանը համար պէտք և-

ղած ծախքը վերջի տարիներս եկեղեցական փողերէն կառնուէր է։։։, իսկ այս տարի պարոն երէցփոխանը՝ ծախուց առաւելութեանը պատճառաւ երկրայութիւն և կասկած ունենալով, ինքը կ՚ուզէ՝՝՝ վճարել մշակաց վարձը և ոչ քահանային յանձնել։ Արդ եթէ պարոն երէցփոխանը՝ կամեցած չէ փող տալ այն այդեաց գործակալ քահանային, միթէ կ՚հաւատի՞ անկից որ մենք ջանացեր ենք խլելու գործակալութիւնը նորա ձեռքէն։

Երկոտասանեարդ. չարաչեղու յօդուածին հեղինակը կըսէ թէ Գերապատիւ Եղիազար Արքեպիսկոպոսին Ագքիրման եկած ժամանակը դպրոցը 8000 մանէթի գրամագլուխ ունի եղեր։ Այդ ալ հիմնովին սուտ է։ վասն զի իրաւ է որ վերը յիշուած 400 բուպլի գրամագլխին հետ այն միջոցին ողջ գրամագլուխ 3000ի չափ կտեսնուէր։ Հանգուցեալ Մարութեան Մանուկ աղան տուն մը պիտի ձգէր 3000 մանէթի արժէքով, ինքը քիչ ատենէն վախճանեցաւ, տունը մեաց ամուսնոյն ձեռքը։ իսկ Աստուածատրեան Մելքոն աղային խոստացած 1000 մանէթին դեռ չստացուածը արդէն վերը յիշեցինք։ — Կըսէ մեր պարոնը թէ քահանայէն կառնումք եղեր դ՚՚՚ էն՚՚՚ դէ՚՚՚՝ եղբօրմէն ընդունած ժառանգութեանը պատճառաւ տարին տարեկան 25 մանէթ։ Այս ալ սուտ է։ Երբ որ 1869ին քահանային եղբայրը Մարութեան Մանուկ աղան վախճանեցաւ, քահանային մեացին տարին 500 ր. եկամուտ բերող այգիներ։ Այն տարին տեսանք որ դպրոցին եկամուտը ծախքերուն բաւական չէ, գրամագլուխը չպակսեցուցնելու համար՝ ժողովրդեան երեւելի անձինքը խորհուրդի հրաւիրեցինք, և առաջարկեցինք որ տարուէ տարի՝ մինչև վեց տարի՝ 200 բուպլիի չափ օգնութիւն պանք դպրոցին։ Առաջ զքահանայն հրաւիրեցինք՝ ըսելով թէ, եթէ եղբայրդ ողջ լիներ, տարին 50 ր. կուտար. քահանայն պատասխանեց՝ թէ ,,Ե՚՚՚ն՚՚՚ հ՚՚՚մ՚՚՚ ՚՚՚ն դ՚՚՚ի ի՚՚՚ն հինէ՚՚՚ն ը՚՚՚դ՚՚՚ի կ՚՚՚տ՚՚՚ն,, Իրաւ է որ այս երրորդ տարին է որ կուտայ փողը։ . . .

Բանը այս է որ իրենք 1870 ին ,, Արարատ ամսագրոյդ մէջ գրել տուեր են որուն օրքան տրուածը, որ տարին 220 ր. կլինի։ Այն գրուագների ամենքն ալ ժամանակին կրկրեն կուտան իրենց խոստացած փողը։ . . . .

Խօսքս վերջացընեմ այս ըսելով՝ թէ ես 14 տարի է որ այս գործերուն մէջ կգտնուիմ, 1200 բուպլի չարժող ապրանքները՝ իմ աշխատանքովս բանեցընելով՝ դպրոցին կառավարութեանը տուել եմ 3600 ր. թող խանութի վարձը, որ տարին 180 բուպլի է, և երկու հոգւոյ վարձը և բաժինը՝ որ է տարին 300 բուպլի, և այսօրուան օրս ողջ գրամագլուխ կայ ապահով գրաւականով ու մուրհակով 3000 բուպլիէն աւելի, որ 1873ին ձեռքերնիս պիտի անցնի, և կամ դարձեալ նոյն անձանց վրայ պիտի մնայ՝ շահովը հանդերձ։ Բաց յայտնեմ է, այս յօդուածիս մէջ երևցած նիւթերէն խնայութիւն ընելով, բաց ի այն 400 բուպլիէն որ մեացած էր հանգուցեալ Մելքոն աղայէն, ես աւելցուցեր եմ գրամագլուխս 750 ր. որոյ ժամադրութիւնն է 1873ին։

Առնք այսպէս լինելով, կարծեմ թէ իրաւունք ունիմ ըսելու՝ թէ ասոնցմէ աւելին ձեռքէս չգար, և շատ կտարակուսիմ որ զմեզ ճանչցող ու համարող մէջ այն պարոնին դրածները կարդացող անձինք օրքան ալ սէր ունենան ազգային դպրոցի մը ծաղկելուն կամ եկեղեցւոյ պայծառութեանը, սիրտ ընեն այսպիսի գործերու մէջ մտնելու։ Բայց ես կ՚յուսամ թէ այս իմ պատասխանս կարդացողը կհասկընայ ճշմարտութիւնը, և մեզի պէս ինքն ալ կարհամարհէ մեր զրպարտիչ պարոնին խօսքերը, գոհ լինելով այն լարի բարի վկայութիւններով՝ զոր կուտայ մեզի առաջի Աստուծոյ նախ մեր խիղճը, երկրորդ՝ մեր յարգարգոյն Հոգևոր իշխանութիւնը, և երրորդ՝ մեր յարեգաշտ ժողովրդականք և ամենայն ճշմարտասէր և արդարադատ անձինք։

Հ՚՚՚ի՚՚՚ն՚՚՚ դ՚՚՚դ՚՚՚ի Ա՚՚՚ի՚՚՚ն

Օրերն Աստուածատրեան.

12 Դ Նոյեմբերի 1872 մ

Ա՚՚՚ի՚՚՚ն